

НЕТІШИНСЬКА МІСЬКА ЦБС
ЦЕНТРАЛЬНА МІСЬКА БІБЛІОТЕКА
Центр регіональної інформації

75 років визволення Нетішина від нацистських окупантів

Бібліографічна довідка

Укладач та комп.набір:
О. Кушнерук, пров.бібліограф міської ЦБС

Війна завдала тодішнім селам Нетішин та Солов'є чимало ран та смертей, але спільними зусиллями ворога вдалося подолати...

У першій половині січня 1944 року почалося визволення північних районів області, зокрема Полонщини та Славутчини, з-під фашистської окупації.

Після успішної Житомирсько-Бердичівської операції Червона Армія невпинно наближалася до кордонів Кам'янець-Подільської області. З 8 січня почалося звільнення з-під окупації сіл Славутського району. Цього числа було звільнено с. Великий Скнит, 11 січня - с. Великий Правутин, 12 - села Кутки і Мухарів, 13 - Берездів, 14 - с. Ганнопіль, 18 - села Лисиче та Кривин. Наступного дня батюшка села Ст. Кривин в присутності партизанів, очолюваних І. М. Яковчуком, освятив воду і попросив партизанів дати салют, що ті й зробили.

13 січня партизани з'єднання ім. Михайлова звільнили від ворога м. Остріг, захопивши значні трофеї.

Ще до 13 січня фашистські війська та тилові підрозділи ворога залишили місто Славуту. Партизани загону Івана Музальова, які стояли в лісі між Білотином і Хоровицею, увійшли в місто в ніч з 14 на 15 січня.

Про обставини звільнення міста згадував командир партизанської роти М. В. Шевчук: «В ніч на 15 січня зв'язківець командира загону розбудив мене і покликав до І. Музальова. У командирській землянці, крім командира, я застав начальника штабу загону, командира взводу розвідки А. Р. Ящуру і комісара Я. Є. Заїку. Іван Музальов повідомив про те, що за даними розвідки німці спішно покидають Славуту, мені доручив підняти роту та йти брати місто. Перед вишикуваною ротою командир загону поставив завдання раптовим нападом захопити головні продовольчі склади німців, розміщені в колишніх конюшнях поряд з табором військовополонених.

Міст через Горинь біля паперової фабрики був спалений, тому рота переходила річку по льоду в районі Псища. Зайшли в місто, по вулиці Енгельса дійшли до базару. Після цього взвод, очолюваний Іваном Айчиком, рушив у напрямку військових казарм (по сучасній вулиці Кузовкова - авт.). Основні сили роти на чолі зі мною по вулиці «Газети «Правда» наступали в напрямку військового містечка. В районі казарм зав'язався бій з німцями, які відійшли до конюшень, де їх вогнем зустрів 1-й взвод. Німці встигли підпалити два склади з зерном і відійшли на Ташки».

Великі склади зерна і продовольства стали трофеями партизанів. Загін І.Музальова захопив 70 автоматів, багато гвинтівок та патронів, велику кількість різноманітної вибухівки.

Інші групи обстріляли відступаючий через село Ташки на Ізяслав підрозділ німецьких військ. В сутичці загинули партизани Василь Ковальчук, Олексій Островський, Зіник Миколайчук, Семен Новак, були важко поранені Михайло Островський і Віктор Ящура.

Напередодні Водохреща партизани вбили в селі Голиках німецького офіцера. У відповідь наступного дня німці оточили село Голики, майже в кожній хаті якого були партизани. Ті на конях, а жителі села пішки стали тікати в напрямку урочища Теребежі. Мешканка села Якилина Бродюк, будучи вагітною, не змогла добігти до лісу, заховалася у льосі за колгоспом, де взимку зберігали колгоспну па-сіку, і там народила двійню. Дочка Марія і сьогодні проживає у Варварівці. У селі залишилися лише старики, яким місцевий священник порадив нікуди не тікати. Фашисти спалили практично все село. Згоріло 107 хат, вціліло лише 2 хати, церква і кузня. Мешканців села, які не встигли втекти у ліс, німці погнали на Ізяслав. Декого дорогою розстріляли.

Ще 13 січня партизани с.Романіни на залізничній станції Славу-та зіткнулися з німцями, що підірвали водокачку вокзалу і залізничну колію. Німці поспішно на дрезині втекли у напрямку Кривина.

У Славуті була встановлена радянська влада з партизанів, створена військова комендатура, вжиті заходи протиповітряної оборони. Першим комендантом міста було призначено М. В. Шевчука, рота якого звільнила Славуту. Міським головою І.Музальов призначив П.М.Мазяра. Партизанам з допомогою місцевого населення вчасно вдалося попередити підлив електростанції, казарм військового містечка і паперової фабрики. На вцілілих мостах була виставлена охорона. Особливо посилено охоронявся партизанами залізничний міст у Стриганах.

Зайнявши Славуту, загін І.Музальова тримав оборону на найбільш відповідальній ділянці - південніше та південно-східніше військового містечка. Підходи зі сходу прикривали загони ім. Леніна та ім. Калініна, що дислокувалися в миньківських лісах. Штаб з'єднання, загони ім. Хрущова, ім.Кармалюка та ім.Михайлова розташувалися гарнізоном у місті, яке піддавалося артилерійському обстрілу і бомбардуванню з повітря. Партизанська артилерія зайняла вогневі позиції обабіч шосе Славута - Шепетівка для відбиття можливої атаки танків з боку Шепетівки.

18 січня у Славуту прибула військова розвідка, а також військові частини та з'єднання 23-го стрілецького корпусу генерал-майора М.О.Чувакова 60-ї армії під командуванням генерал-полковника І.Д.Черняхівського.

Зі спогадів колишнього помічника командира взводу розвідки 3-го батальйону 989-го стрілецького полку 226 Глухівсько-Київської Червонопрапорної ордена Суворова II ступеня стрілецької дивізії М.М.Науменка:

«17 січня біля 17-ої години нас, трьох розвідників: мене, Льоноу Макієнка та Васю Руденка, визвали в штаб полку та довели бойове завдання - не вступаючи в бій, провести посилену роту у тил ворога і зайняти Славуту. Рухалися всю ніч і лише на ранок близько 7-ої години наблизилися до залізничної станції Славута. Німців тут не було. Рота почала займати місто. Згодом, переконавшись, що німців у Славуті немає, ми повернулися на станцію. Я доповів командирові роти і рота зайняла вулиці».

Ось що повідомляло Радянське Інформбюро у своєму оперативному зведенні від 18 січня 1944 року: «Південно-західніше від міста Новоград-Волинський наші війська навально просунулися вперед і оволоділи районним центром Кам'янець-Подільської області, містом і залізничною станцією Славута. За-хоплено багато зброї, рухомий залізничний поїзд та склади з військовим майном».

Для охорони складів командир полку виділив М.В.Шевчуку два станкових кулемети і дві протитанкові рушниці з обслугою. Партизани передали військовим 26 400 центнерів зерна, 1000 цент-нерів борошна та інше продовольство.

22 січня місто було передане частинам Червоної Армії, а з'єднання ім.Ми-хайлова передислокувалося в район Білотин - Плужне. Сюди ж підійшло з'єднання С.А.Олексенка. Цього числа загін К.Божевського оволодів райцентром Ляхівці і взяв під обстріл шосе Білогородка - Ямпіль, що припинило будь-який рух німців на Тернопіль.

В цей же час 18 січня 1944 року бійцями 287 стрілецької дивізії Першого Українського фронту звільнено Нетішин.

З Нетішина та Солов'я протягом 1941-1945 років воювало 517 громадян, за ці роки загинув 321 житель названих сіл. Втрати колективного господарства у другій світовій війні становили 5080281 карбованець.

С.Ковальчук

- ♦ Книга пам'яті та поваги. Нетішин. Солов'є. 1939-1945 рр. [Текст] / ред. кол. Смишляєв О.Є., Михасик І.М., Кравчук С.М. ін. - Шепетівка, 2007. - 164 с.
- ♦ Націоналістичний рух Опору на півночі Хмельниччини (1943-1948) : зб. документів / Центр. держ. архів громад. об-нь України, Держ. архів. Хмельн. обл., НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського ; упоряд., передм. та комент. В. Г. Берковського, В. М. Ковальчука. – Хмельницький, 2016. – 256 с.

- ♦ Берковський В. "Гросс-лазарет Славута, табір 301"- сторінка історії військового полону / В. Берковський // Вісн. Нетішин. краєзн. музею. - 2011. - №4. - С. 16-23.
- ♦ Вихованець В. Нарис історії Нетішина ХХ століття / В.Вихованець // Нетішин. вісн. - 2003. - 20 верес. - С. 3; 27 верес. - С. 2 ; 3 жовт. - С. 3, 8.
- ♦ Вихованець В. Наче давній сон...: спогади нетішинських "остарбайтерів" // Нетішин. вісн. - 2013 - 10 трав - С. 3
- ♦ Вихованець В. Роки пройшли, а пам'ять залишається... / В.Вихованець // Нетішин. вісн. - 2004. - 30 січ. - С. 5; 2004. - 6 лют. - С.11; 2004. - 13 лют. – С. 7; 20 лют. - С. 11
- ♦ Вихованець В. "Я свій номер запам"ятав..." : спогади нетішинських "остарбайтерів" / В.Вихованець // Нетішин. вісн. - 2013. - 12 квіт. - С. 6
- ♦ Вихованець Т. Життєві віхи, про які не забути / Т.Вихованець // Нетішин. вісн. - 2009. - 16 січ. - С. 3
- ♦ Вихованець Т. Життєві віхи, про які не забути: слідом за німецькими танками / Т.Вихованець // Нетішин. вісн. - 2009. - 28 серп. - С. 12
- ♦ Вихованець Т. Життєві віхи, про які не забути: стежками руху опору / Т. Вихованець // Нетішин. вісн. - 2009. - 18 верес. - С. 14
- ♦ Вихованець Т. Сивочола пам'ять поколінь : до річниці визволення Нетішина / Т. Вихованець // Нетішин. вісн. - 2009. - 16 січ. - С. 3
- ♦ **Вихованець Т.** Слідом за німецькими танками... / Т. Вихованець // Нетішин. вісн . - 2018. - **3 трав.** - С. 4.
- ♦ Вони пережили жорстоку і трагічну Вітчизняну війну // На зболених крилах любові / упоряд. Лелях С.М. - Нетішин, 2007. - С. 580-581
- ♦ Гаврилюк В. Вікопомний день визволення / В. Гаврилюк // Нетішин. вісн. - 2005. - 14 січ. - С. 2

- ♦ Гаврилюк В. Ще одна сторінка історії: до визволення Славутчини від німецько-фашистських загарбників / В.Гаврилюк // Нетішин. вісник. - 2006. - 13 січ. - С. 3
- ♦ Гусаров В. Не тій війні, що в пам'яті навіки / В.Гусаров // Перспектива. - 2015. - 16 трав. - С.1
- ♦ Гусаров В. Увічнена в граніті пам'ять / В. Гусаров // Перспектива. - 2005. - 7 трав. - С. 5.
- ♦ За мирне небо і життя щасливе...: визволення краю від німецько-фашистських загарбників // Поділ. вісті. - 2009. - 27 берез. - С. 2
- ♦ Йшли дивізії вперед // Поділ. кур'єр. - 2010. - 11 берез. - С.15
- ♦ Ковальчук С. Незабутні дні 1944-го / С. Ковальчук // Перспектива. - 2012. - 14 січ. - С. 6
- ♦ Ковальсук С. Штрихи до визволення Славутчини // Трудівн. Полісся. - 2014. - 16 січ. - С. 2
- ♦ Косік Г. Вклоняємося Вам, сивочолий ветеране / Г. Косік // Нетішин. вісн. - 2013. - 3 трав. - С. 6
- ♦ Кравчук С. Незабутні дні 1944-го // Нетішин. вісн. - 2012. - 14 січ - С. 6
- ♦ Ліщенко Л. Важка спадщина війни / Л.Ліщенко // Трудівн. Полісся. - 2007. - 22 черв. - С. 2
- ♦ Ліщенко Л. На честь 70-річчя визволення Нетішина / Л. Ліщенко // Нетішин. вісн. - 2014. - 24 січ. - С. 8
- ♦ Ліщенко Л. Партизанськими стежками / Л. Ліщенко // Нетішин. вісн. - 2011. - 23 верес. - С. 13
- ♦ Матвєєв А.Ю. Вклад подолян в наближення перемоги у Великій Вітчизняній війні / А.Ю. Матвєєв, О.Ю. Наслюк // Вісн. Нетішин. краєзн. музею. - 2003-2004. - №2-3. - С. 89-93
- ♦ Онісімчук Т. Ветерани другої Світової / Т. Онісімчук // Нетішин. вісн. - 2014. - 9 трав. - С. 1; 4
- ♦ Онісімчук Т. Ми будемо завжди пам'ятати / Т. Онісімчук: // Нетішин. вісн. - 2007. - 19 січ. - С. 4
- ♦ Павлов В. За кожну п'ядь землі // Перспектива. - 2009. - 17 січ. - С.4
- ♦ Пономарьов В. Незабутнє визволення Славутчини // Трудівн. Полісся. - 2009. - 16 січ. - С.1; 2
- ♦ Пономарьов В. Нетлінна пам'ять - наш довічний скарб / В. Пономарьов // Перспектива. - 2015. - 17 січ. - С. 8
- ♦ Пономарьов В. Складімо щиру подяку визволителям // Трудівн.Полісся. - 2014. - 16 січ. - С.13
- ♦ Рудковська Л. Незгасне пам'ять поколінь / Л. Рудковська // Енергобудівник. - 2007. - 19 січ. - С. 2

- ♦ Савченко С. Моторошне слово “Остарбайтер”(спогади Грома В.) / С.Савченко // Нетішин. вісн. - 2015. - 16 трав. - С.1
- ♦ Слободянюк П. Вигнання з поділля. Як усе було? // Поділ. Вісті. - 2014. - 3 квіт. - С.3
- ♦ Списки загиблих, хто з сіл Нетішин та Солов”є з 1939 по 1945 роки пішов на фронт і не повернувся // Нетішин. вісн. - 2007. - 13 лип. - С. 3
- ♦ Тунцева З. З таврознаком "OST" на грудях: [Н.М. Савчук з Нетішина] // Нетішин. вісн. - 2014 - 9 трав. - С. 10
- ♦ Шеліванова Г. Трагічна дата. Нетішин. Як це було / Г. Шеліванова // Нетішин. вісн. - 2008. - 20 черв. - С. 4
- ♦ Шеліванова О. Пам’ятаємо завжди / О. Шеліванова // Перспектива. - 2005. - 18 черв. - С. 5
- ♦ Шелепало П. Серце віддав дітям [ветеран Мельник Д.І.] / П. Шелепало // Нетішин. вісн. - 2013. - 1 берез. - С. 5
- ♦ Шеліванов В. Гірка правда війни / В. Шелівнов // Нетішин. вісн. - 2013. - 18 січ. - С. 6
- ♦ Шеліванов В. Ювілейна дата : [визволення Нетішина] / В. Шеліванов // Нетішин. вісн. - 2014. - 17 січ. - С. 9
- ♦ Шустерук О. Уклін за подароване життя / О. Шустерук // Перспектива. - 2014. - 9 трав. - С.4

- ♦ Визволення Славутчини скарб [Електронний ресурс] / С.Ковальчук // Перспектива. - Режим доступу: <https://perspekt.org.ua/articles/vizvolennya-slavutchini>. - Назва з екрана
- ♦ Нетлінна пам’ять - наш довічний скарб [Електронний ресурс] / В.Пономарьов // Перспектива. - Режим доступу: <http://perspekt.org.ua/news>. - Назва з екрана
- ♦ Ці дні легендами оповиті [Електронний ресурс] / В.Берковський // Журналіст Хмельниччини. - Режим доступу: <https://kmpress.org.ua/news/netishin/tsi-dni-legendami-opoviti-/>. - Назва з екрана